

Başkanlığın Riskleri

Juan J. Linz

Çeviren: A. Asım Gökmen

Episteme

Başkanlığın Riskleri
The Perils of Presidentialism

Juan J. Linz
Çeviren: A. Asım Gökmen

ISBN: 978-625-9571-82-9

Episteme Yayınları® | 22
1. Baskı: Temmuz 2025

© 1990, Johns Hopkins University Press
© 2025, A. Asım Gökmen
© 2025, Episteme Yayınları®

Bu çalışma ilk olarak 1990 yılında *Journal of Democracy* adlı dergide (Vol. 1, No. 1) "The Perils of Presidentialism" başlığı ile 51-69 sayfaları arasında yayınlanmıştır.

Bu eserin tüm hakları Episteme Yayınları'na aittir. Tamamı veya herhangi bir bölümü çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Yayınevi, bunu yapanlar ve buna teşebbüs edenler hakkında hukukî takibat yaptırma hakkına sahiptir.

Yayın Editörü: Dr. Emre Turku
Grafik-Tasarım: Turku Ajans
Son Okuma: Yavuz Selim Erfidan

Baskı: Sayfa Basım
Adres: Tevfik İleri Mahallesi, Emek Caddesi, Polat Sk. No: 2, 06145
Pursaklar / Ankara | Telefon: (312) 394 83 94 | *Sertifika No:* 77079

Linz, Juan J. (2025). *Başkanlığın Riskleri*. çev. A. Asım Gökmen, Ankara: Episteme Yayınları.

Adres: Karacaören Mahallesi 1577. Sokak, 9/13 Altındağ/Ankara
info@episteme.com.tr | www.episteme.com.tr | *Sertifika No:* 48564

Juan J. Linz

Juan J. Linz (d. 24 Aralık 1926, Bonn , Almanya - ö. 1 Ekim 2013, New Haven , Connecticut , ABD), İspanyol bir ailenin çocuğu olarak Almanya'da doğdu. Madrid Üniversitesi'nden hukuk diploması ve Columbia Üniversitesi'nden doktora derecesi aldı. İspanya ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde ve Yale Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalıştı ve daha sonra bu üniversitede emeritus profesör olarak görev yaptı. Otoriterlik ve demokratik geçiş süreçlerine ilişkin analizleri, post-totaliter ve post-otoriter demokratik sistemlerin potansiyel kırılganlığına dikkatleri çekti. 1996 yılında Linz, Uppsala Üniversitesi'ndeki Johan Skytte Vakfı tarafından "siyaset bilimine en değerli katkı" için her yıl verilen Johan Skytte Siyaset Bilimi Ödülü'nü aldı. Alfred C. Stepan ile birlikte yazdığı *Problems of Democratic Transition and Consolidation: Southern Europe, South America, and Post-Communist Europe* (1996) ve *Totalitarian and Authoritarian Regimes* (2000) gibi birçok kitap yazdı.

A. Asım Gökmen

A. Asım Gökmen, 2003 yılında Çankırı'da doğdu. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde lisans eğitimine devam etmektedir. Mayıs 2024'te bir ekiple beraber *Veritas Analitik Felsefe Dergisi*'ni kurmuştur. Halen bu derginin editörlüğünü yürütmekte ve çeşitli çeviriler ile yazılar yayınlamaktadır.

İÇİNDEKİLER

Takdim VII

Giriş 1

1. Parlamenter Sistem ve Başkanlık Sistemi 5
2. Başkanlık Sisteminin Paradoksları 11
3. Sıfır Toplamlı Seçimler 15
4. İspanya Örneği 23
5. Başkanlığın Siyaset Tarzı 29
6. Çifte Meşruiyet Sorunu 35
7. İstikrar Sorunu 41
8. Zaman Faktörü 47
9. Parlamenter Sistem ve Siyasî İstikrar 55

Dizin 59

Takdim

Juan J. Linz'in kaleme almış olduğu bu çalışma 1990 yılında *Journal of Democracy* dergisinde yayınlanmış olan "The Perils of Presidentialism" adlı yazının çevirisidir. Yazıldığı zamandan şimdiye kadar otuz yılı aşkın zaman geçmiştir. Yazıldığında Türkiye'de parlamenter sistem vardı ve Linz'in de işaret ettiği üzere Türkiye'de sistem tartışması o zaman da yapılmaktaydı. Geldiđimiz dönemde artık Türkiye hükümet sistemini değiştirdi ve parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçti. İsmi "Cumhurbaşkanlığı Sistemi" olarak kullanılsa da hükümet sistemleri içinde başkanlık sisteminin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır.

Türkiye'de, 2023 seçimleri sürecinde yürütülen şekilde bir sistem tartışması yapılmı-

yor olsa da sistemin belirli aralıklarla tartışılacağına şüphe yoktur. Zira doğru olan da budur. Çünkü hükümet sistemleri dinamik yapıdadır ve salt iyi veya salt kötü olarak nitelendirilebilecek şeyler değildir. Bu şekilde kategorize etmek tartışmayı boğar. Hiçbir hükümet sistemi modeli kusursuz değildir. O nedenle literatürde de sistemlerin zayıf ve güçlü yönleri özellikle vurgulanmaktadır. Hangi sistem olursa olsun önemli olan sistemin güçlü yönlerini muhafaza edip zayıf yönlerini de tolere edecek enstrümanlar geliştirmektir. Bu da tartışmalarla mümkün olacaktır. Bu çalışmanın da buna katkı sunacağını düşünüyorum.

Linz bu çalışmasıyla, kendisinin de vurguladığı gibi, istikrarlı demokratik yönetimlerin inşa edilmesinde, var olan demokratik kurumların rolleri hakkında bir tartışma açmak istemektedir. Başkanlık sisteminin barındırmış olduğu risklerin her yerde ve her durumda kesin olarak ortaya çıkacağını söylemenin mümkün olmadığını açıkça belirten Linz'in asıl vurgusu, özellikle siyasî ayrışmaların olduğu ülkelerde parlamenter sistemin

demokrasiyi geliştirme noktasında çok daha elverişli olduğu yönündedir.

Linz'in yapmış olduğu değerlendirmeler elbette ki haklı bulunabileceği gibi eleştirilebilir de. Bununla birlikte literatürde “parlamentarizmin riskleri” şeklinde çalışmaların yapıldığını da bilmek gerekir. Hükümet sistemlerinin ülkelerin demokratik istikrarı konusunda doğrudan değil de dolaylı etkileri olduğunu görebilmek gerekir. Bu hangi sistem olursa olsun demokratik gelişime olumlu katkı sunabileceği gibi olumsuz da etkileyebilecektir.

Hükümet sistemlerine dair bir tartışma yapmak veya Linz'in iddialarını değerlendirmek niyetinde değilim. Sadece Linz'in değerlendirmelerinde özellikle bir hususa dikkat çekmek istiyorum. Linz, başkanlık sistemlerinde herhangi bir kriz durumunda tarafsız bir devlet başkanının bulunmayışı nedeniyle arabulucu güç olarak silahlı kuvvetleri örnek vermekte ve daha derin kriz durumlarında da askerî darbelerin olabileceği şeklinde bir riske vurgu yapmaktadır. Linz'in başkanlık sistemi ile yönetilen Latin Amerika ülkelerinde gerçekleşen darbeler üzerinden bu tür bir genel-

leme yapmasının doğru olmadığı kanaatindeyim. Zira en yakın örnek olarak Türkiye'de yaşanan askerî darbelerin hepsinin parlamenter sistemde gerçekleştiğini biliyoruz. Dolayısıyla darbe konusunun sistemle ilişkilendirilemeyeceği ve birçok farklı dinamiği içerdiği özellikle vurgulanmalıdır.

Çalışmanın bu şekilde bir kitapçık olarak yayınlanmasını, yakın bir zamanda hükümet sistemini değiştirerek parlamenter sistemden başkanlık sistemine geçmiş olmamız açısından, kıymetli görüyorum. Özellikle yeni anayasa tartışmaları başlamışken yeni sistemin risklerinin veya zayıf yönlerinin dikkate alınması noktasında bir tartışma açılmasını ümit ederim. Anayasa ile birlikte sistemin zayıf yönlerini tolere edecek şekilde seçim sisteminde ve siyasî partiler kanununda yapılabilecek düzenlemelerin de gündeme gelmesini; sistemin güçlü yönlerini muhafaza ederek zayıf yönleri için önlemler alınmasını dileyerek sizi Linz ile baş başa bırakıyorum.

Dr. Emre Turku

01.07.2025 | Ankara

Dizin

A

Afrika 2
Allende, Salvador 7
Amerika Birleşik Devletleri
(ABD) 2, 6, 45, 55
anayasa 27, 45, 49, 56
Arjantin 1, 10

B

Bagehot, Walter 7, 31
başbakan 7, 14, 32, 33, 34,
36, 41, 42, 49
başkan 5, 7, 8, 10, 15, 27, 30,
31, 33, 35, 37, 38, 39,
43, 44, 45, 46, 48, 50
başkanlık sistemi 2, 12, 13,
14, 16, 21, 32, 45, 57
Batı Avrupa 41
Brezilya 1, 10, 48, 52
Britanya 31, 33

C-Ç

Contraloria 12

çıkart grupları 11
çifte meşruiyet sorunu V, 35
çok partili demokrasi 41

D

democradura 53
demokrasi 1, 17, 53, 55
demokratik rejimler 1

F

Finlandiya 2
Fraga, Manuel 23, 25, 26, 27
Fransa 2

G

Goldwater, Barry 20
Gonzalez, Felipe 23, 24, 27
güvenoyu 14

H

halk 5, 6, 7, 8, 11, 16, 24, 32
halk cephesi 24
Hindistan 2
Hirschmann, Albert 48

İ

iktidar 6, 16, 43
İspanya III, V, 1, 2, 7, 23, 26,
27, 53
istikrar V, 41, 55

J

Jefferson-Burr seçimi 45

K

Kanzlerdemokratie 36
kazanan her şeyi alır 16, 17
koalisyon 7, 16, 17, 33, 36,
52, 53
Kolombiya 17, 52, 53

L

lider 6, 23, 31, 49

M

McGovern, George 20
merkez-sağ 26
meşruiyet 6, 7, 8

O

otorite 32, 57
otoriteryanizm 1
oydaşmacı demokrasi 17

P

parlamentar sistem 2, 3, 16
parti 5, 10, 14, 16, 23, 24, 27,
37, 38, 42, 56

R

reforma pactada 25

S-Ş

sıfır toplamli seçimler V, 15
silahlı kuvvetler 8
siyasî istikrarsızlık 41
Suarez, Adolfo 7, 23, 25, 27
Şili 1, 2, 7, 12, 32

T

Türkiye 1

V

Venezuela 17, 52
vouloir conclure 48

Y

yargı 12, 14
yasama 2, 6, 8, 9, 11, 12, 27,
30, 33, 34, 36, 37, 38,
39, 44, 49, 51
yürütme 2, 6, 9, 10, 11, 12,
13, 18, 37